

Források, Kutak, Közkutak

Kétféle víz fakad Csopakon a „sima” ivóvíz és a szénsava „savanyúvíz”. A sima források és kútvezek a felettünk lévő mészkőhegységből leszivárgó meszes „kemény” karszt vizek, míg a szénsavas források vidékünkön 10 és 100 millió évvel ezelőtti vulkánok utóhatásai.

Ezek a savanyúvízforrások- kutak nálunk csak a Balaton-parton található a tómeder közelében, hiszen a meder is tele van szénsavas „hévforrásokkal” amit télen meleg forrásoknak mondunk. A jég alatt is hidegebb hőmérsékletű a víz. mint a mélyebb földrétegekből feltörő szénsavas források vize, így ott a jeget meg vékonyítja és ezért válik veszélyes a nem ki jelölt részeken korcsolyázni.

A Balatontól a hegyek felé indulunk most el a csopaki források és kutak nyomában.

Szénsavas források:

Szent István és Gizella kút.

Ennek a savanyúvízes kútnak a forrását valószínű, hogy 1922 után kezdték használni, amikor a Balatonkövesd – Csopaki Fürdőegyesület a strandot fokozatosan kezdte kialakítani.

Kerekes szivattyús kút volt ott 1996-ig. Majd a kúttól néhány méterre a strand főbejáratával szemben Szent István király és felesége Boldog Gizella házasságkötésének ezredik évfordulóján egy dísz kútát építtetett a csopaki Önkormányzat, Szabó József csopaki építésszel. A kútát 1996. augusztus 20-án ünnepélyesen átadták és a kútát megszentelte Gyűrű Géza pápai prelátnak érseki helynök balatonfüredi plébános és református részről megáldotta id. Tislér Géza püspök helyettes csopaki lelkész.

Hableány forrás

A strand területén lévő forrást az 1990-es évek elején fúrták, de sok benne az arzén és nem iható. Talán a tómeder közelsége teszi ezt. A víz vizsgálat eredményét a melléklet tartalmazza.

125. Savanyúvízes kút, Szent József forrás

Mint az már a régészeti leleteknél szó esett róla a Sóstó-domb É-Ny-i tövében szénsava forrás volt már a római korban is. 1891-ben a Veszprémi Független Hírlap ír a csopaki forrásról. Egy Weisner nevű kereskedő vásárolta meg a forrást és betonból készítették el az aknát. Március 15-re írják az ünnepélyes megnyitást. Később kiderült a hozzá nem értés, mert a cementet oldotta a szénsavas víz és mindig szürke volt ezért. Ezután a forrást magára hagyták. Az I. Világháború után három csopaki lakos: Molnár Kálmán vízimolnár, Róka Gábor bírósági írnök és Tímár József körjegyző megvásárolják a forrást Weisnertől. Megbízják Czillinger János ny.kir. erdőfelügyelő mérnököt a forrás működtetésére. A kút és a körülötte lévő területek megvásárlása után hozzá láttak a kút feltárásához és a kiépítéséhez. Ez életveszélyes munka volt. Czillinger kihirdette a faluban, hogy önként jelentkezzenek azok a munkások akik ezt a veszélyes feladatot vállalják. A minden jelentkező keresztnéve József volt. A dorogi bányaüzemből érkezett kútmester is József volt. Az Angolkisasszonyok nap,

mint nap, amikor a saját strandjukra mentek az un; Csorda úton, nagy érdeklődéssel figyelték a munkák haladását. Az Ő javaslatuk volt a „Szent József forrás” elnevezés. 1926-ban Czillinger János és neje Martiny Ilona megvásárolta a forrást és a területet. 1929.december 12-én kelt vegyelemzésnek, melyet dr. Ernszt Kálmán m.kir. főgeológus, fővegyész írt alá ez állt:

„ A csopaki Szent József forrás a földes bikarbonátos ásványvizek közé tartozik. 12 ásványi anyag és szabad szénsav van a vízben.”

1930-ban a Korányi klinikán már vizsgálat alá veszik, hogy milyen gyógyhatású a víz.

Dr. Rausch Zoltán klinikai tanársegéd és Dr. Herzum Alfonz beszámol az eredményről. Ivókúrák bebizonyították, hogy az emésztőrendszer betegségeit, a fürdőkúrák pedig a húgyúti megbetegedéseket gyógyítja.

11-oldalon keresztül írják le az orvosok a kísérletek folyamatát és az eredményeket.

Ennek eredményeként 1933.március 6.-án kelt 211.215/XV.-1933 számú rendeletében gyógyvízzé minősítette a belügy miniszter.

Czillinger szépen megépítette a forrás fölét a töltőházat, kis toronnyal, modern gépekkel, üvegmosóval stb, látta el a palackozót. A 12-méter mélyen lévő medencében 35000 liter savanyúvizet tudtak befogadni.

1934-ben a Földművelésügyi Miniszter rendelete értelmében forrás védő területet határozott meg a Bányakapitányság felmérésére hivatkozva. A belső és a külső védőterületeken mély építkezést és kútúrát tiltották. A Kőkoporsó-domb mindkét oldala és a Sóstó-domb déli oldala a külső védő terület volt. A belső a forrás közvetlen környéke. Sajnos 1945 után ezt senki sem tartotta be és ezért is csappant meg a forrás vízhozama.

Czillinger Jánosnak nagy tervei voltak: gyógy szanatóriumot szeretett volna létrehozni fürdővel. Sajnos évekig nem talált a befektetéshez sem támogatást, sem üzleti társat. Ezután meg közbeszólt a II. Világháború és az azt következő diktatúra.

Czillinger halála után lányai és fia örökölték a Szent József forrást, tőlük államosították egy Bp-i Gyógyvíztermelő és Értékesítő Vállalatnak.

Az 1950-es években a Csopaki Tanács az üzemeltetője a „Csopaki Természetes Szénsavas Gyógyvíz”-nek. 1952 júniusában is vegyelemzésnek vetették alá a Szent József Forrás vizét. Az 1929-évi vegyelemzéshez képest hasonló eredményt mutatott. Az 1960-as években a Veszprém Megyei Szikvízipari Vállalat tulajdonába került. A túlzott termelés miatt szénsavval kellett pótolni a savanyúvizet. Az 1980-as évek elején leálltak a termeléssel, mondván nem éri meg, mert kicsi a kapacitás.

Ezután elbontották a töltő –palackozó épületet is. Az évtized végén a Községi Tanács a forrás környékét kiépítette és újból fogyaszthatóvá vált a forrás vize. A rendszerváltás után visszakapta az eredeti nevét „ Szent József Forrás” . A parkosítás az utóbbi években vált valóra.

Sima forrás közkutak:

Fejes kút:

A Berekháttól keletre az Angolkisasszonyok felett a Séd mellett. A Kiskertekben lévő forrás-kút vizét a kertek locsolására is használták. Id. Kovács Lajos szerint:

„Valamikor egy asszony bele fúlt ebbe a vízbe”

Bodonkút:

A Berekhát nyugati tövében a 73-s főút (épült 1964) mellett Kecskés András háza előtt. Jankó János 1902-ben szintén Bodonkútnak nevezi ezt a forrást. A forrás bélése valószínű egy fából kivájt bődön (Bodon, mint a balatoni csónakok voltak), vagy köpű, ahogy Jankó fogalmaz. Ma úgy mondanánk, hogy fakád, hasonló amit a kádárok készítenek és szüreteléskor használunk. Ma is elég bőven folyik a forrás csövéből a víz.

Nádaskút:

Az egykor kopár domb nyugati alján feltörő forrást befoglalták és a káva tetején nádfödél volt. A forrás mellett az út túloldalán ma is van nád, talán ettől is adhatták a forrás nevét. Az 1980-as évek elején még a vöröskő itatóvályú megvolt a kúthoz.

Majd az 1980-as években elbontja a Községi Közös Tanács és kiépíti a helyet úgy, hogy a vöröskő támfalból egy csövön folyik ki a víz.

Nagykút:

A Szedriatető keleti aljában, néhai Gombás Eszter birtoka alatt a Nagy kúti utcában házak, kertek, szőlők, pincék között lévő forrás. Id. Kovács Lajos emlékei szerint faszindelyes volt a forrás teteje. Az innen eredő vizet egy patak vezeti le a Balatonba. Ma betonból van a forrás foglalata és a teteje is. Egykor nagy hozamú forrás miatt nevezhették el Nagykútnak.

Kiskút:

A felső „ősi Plul malom” kertjében a hegy tövében eredő forrás vize a Sédbe folyik. Ma már nagyon kis hozama van.

Nosztori források:

Az Erzsébet liget környéki forrásokat a Séd forrásának is nevezik. Az egykor bővizű forrást 1964-körül a megalakuló Csupaki Törpe-vízmű Társulat vezeték hálózatba foglalta. Az esetleges túlfolyás jelenik meg néha a Séd medrében. A terület 1947-óta rendőr kiképző tábor, így a turista bejárás a forrásokhoz megszűnt.

Közkút1.:

A vasútállomás feletti Fehérvízi utcában lévő kerekes, farácsos közkutak 2008-ban újította fel a Csupak Településért Közalapítvány. Ivóvíznek ma már nem használják.

Közkút 2.:

Kövesden kettő közkút is volt. Egy a Népház mögött az udvarban, ma be van fedve.

A másik az un; „Kövesi kút” a Népházzal szemben lévő közben van. Az a nyomóskút ma már nincs használatban. A vöröskő itatóvályút 2006-ban a felújított Strenner- kúthoz vitték.

Közkút 3.:

A Csonkatorony mellett lévő, ma már használaton kívüli nyomóskút melyből a környékeliek hordták a vizet. Egy az 1920-as években készült fényképen egy zárt kávájú, tetővel ellátott kerek kút látható, rövid kő oszlopkockákkal körülvéve valószínűleg azért, hogy az állatokat ott ne itassák, hiszen ott folyt mellette a Séd ahol itatták az állatokat. A Séd itt sekély és széles volt, rengeteg libával.

Közkút4.:

Csonkatoronnyal szemben a Simoga köz elején lévő nyomóskút valószínű ugyanazon vízerből táplálkozik. Vöröskő vályúja és a vörösre festett öntött vas felépítmény színe miatt ma „Vörös-kútnak” nevezik a használaton kívüli kutat.

Közkút 5.:

A Csonkatoronnyal szemben a 73-as útról a buszmegálló mellett lépcső vezet lefelé, majd fel a Kisfaludy utcába. Lent középen Mészáros Péterék előtt szintén van egy nyomos rendszerű zöldre festett közkút, amit már nem használnak.

Közkút 6.: Strenner kút:

Az Óbor és a Berekháti utca sarkán 1926-vagy 28-ban ásták ki a berekháti gazdák ezt a közkutat. Abban az időben a sarki földbirtok Kovács Gyula tulajdonában volt.

Lánya Strenner Károlyhoz ment feleségül, így rokonaikat Strenner Lőrincet és Gyulát bízták meg a kút kiásásával, elkészítésével. A betonkútkávéban egy csigakerék volt beépítve és így kötéllel húzták fel a vizet. Mindenkinek volt saját vödre kötéllel. 1945-ben az oroszok mindenféle szemetet beleöntöttek, ezért később ezt kitisztították a berekhátiak. Vize jó lett, így ivásra is alkalmas volt, a borosgazdák hordómosásra, permetezéshez innen hordták a vizet. Az 1970-es években a Bikádi Család tisztítja ki a kutat, melynek vize látta el lakásukat. Amikor a vezetékes vízhálózat elérte a Berekhátat is, attól kezdve a környékeliek bűvárszivattyúval ennek a kútnak a vizével locsolnak, hordót mosnak stb.

A Csapok Településért Közalapítvány hozhatja rendbe a kutat. Új farácsos, fedeles kutat képeznek ki és a láncos tekerős kúthoz hozzá építik a Kövesi kút vöröskő vályúját.

A kút mellé támlás fapadot is állítottak árnyékos helyre és Strenner kútnak lett elnevezve.

2006. október 11-én szerény ünnepség keretében avatta fel a kutat Bóka István országgyűlési képviselő (FIDESZ) Tóth Gyula alpolgármester és Szopkóné Saly Ágota az alapítvány elnöke. Közreműködött: Feczkoné Hoffmann Andrea és leánya Feczko Fruzsina

versekkel valamint Steinhausz György alpolgármester, mint helytörténész. Dr Pécsvárady László maga mondta el az alkalomra írt versét.

Ma már fel nem lelhető, de valamikor ismert kúta:

Pacalkút:

Az Ördögös utca aljától (Király és a néhai Benák kertek-házak) a „Falukertye” utca és a Timár József utca által határolt terület. Itt jönnek ki a vízerek az Öreghegyből és ezért itt sok kút és forrás, valamint felfakadás van. A „tocsogos” kertekben-szőlőkben nehéz a munkálkodás. A környékbeli pincékben is sokszor feltör a víz. A forrást a KÖZTI Üdülő először beföldelte, később kibontották és kőfoglalatot kapott. Egy kutat befedtek és a vize a patakba ömlik azóta.

Berkenye Kút:

Az Öreghegy Nosztori- völgy felé eső aljában. Janó János is ezen a néven nevezi, mert akkor a forrás mellett egy berkenye fa állt. Ma egy juharfa van az 1930-as években betonnal kibélelt elhanyagolt forrás mellett.

A csopaki rizling mellett a csopaki savanyúvíz és forrásvíz egyik nevezetesség Csopaknak.

Ma már a forrásokra kiépített kutak egyik látványossága a falunak.

Sajnos nem mindegyik tölti be eredeti funkcióját, de érdemes róluk megemlékezni, hiszen több közülük hozzátartozik Csopak nevezetességei közé.

javaslatot benyújtó neve: Csopak Nyugdíjas Klub

A dokumentációt készítette: dr. Károly Gabriella

Csopak 2017 március 11.

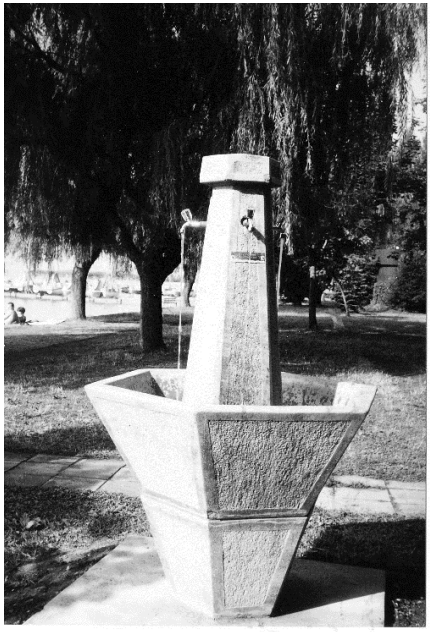
A Települési Értéktár helyi értékévé felvette: 2017. június 14.

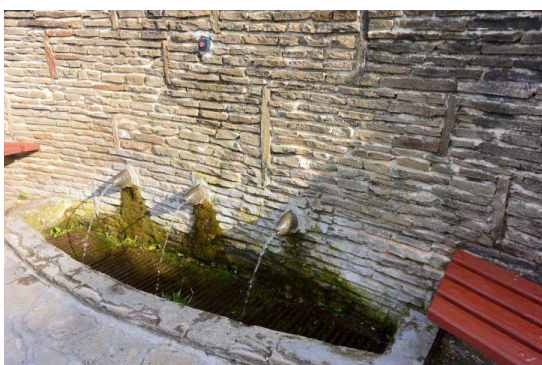
Szent István és Gizella kút

Savanyúvizes kút Szent József forrás

1994-ben átadott Hableány savanyúvíz ivó kút a strandon

Savanyúvizes kút Szent József forrás

Közkutak:

Közkút 1.

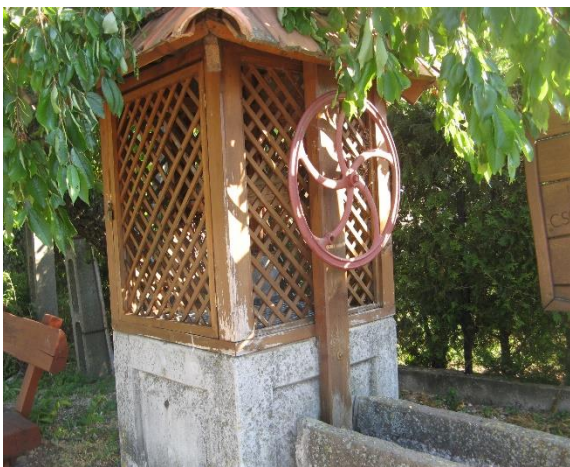
Közkút 3

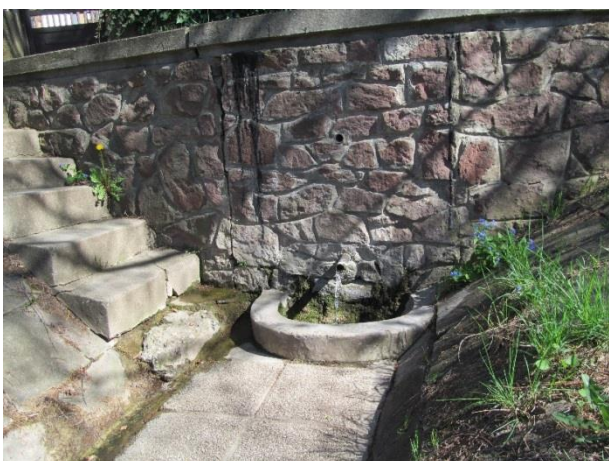
Közkút 4. (Simon-féle kút)

Közkút 5.

Közkút 6. Strenner kút

Bodonkút

Nádaskút

Nagykút

Kiskút

Az NMI Művelődési Intézet, mint szakmai együttműködő partner vesz részt Csupak, és a térség helyi értékei és értéktárai nyilvánosságának megteremtésében.